שלח ה

א. אין דעם פסוק[1] „ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה כתרומת גורן כן תרימו אותה" איז רש"י מפרש „כתרומת גורן" „שלא נאמר בה שיעור, ולא כתרומת מעשר שנאמר בה שיעור אבל חכמים נתנו שיעור לבעל הבית אחד מעשרים וארבעה ולנחתום אחד מארבעים ושמונה".

דאַרף מען פֿאַרשטיין: א) רש"י איז דאָך מעתיק ענינים פון מדרשים ומאמרי חז"ל בהלכה, נאָר וועז דאָס איז נוגע און מוכרח אין פשוטו של מקרא — ווי רש"י אליין זאָגט דעם כלל[2] „ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא" — איז בשלמא דאָס וואָס רש"י איז מפרש „שלא נאמר בה שיעור ולא כתרומת מעשר שנאמר בה שיעור" איז מובן, ווייל דערמיט איז ער מבאר בפשטות וואָס די תורה מיינט מיט מדגיש זיין דווקא „כתרומת גורן"[3] און ניט ווי אַן אַנדער סוג תרומה[4]; וואָס איז אַבער נוגע צום פירוש הכתוב דער ווייטער־דיקער המשך: „אבל חכמים נתנו שיעור כו'" ?

ב) אפילו ווען מ'זאָל אַננעמען אַז בריינגענדיק אַז עס איז ניט געזאָגט געוואָרן קיין שיעור אויף חלה וויל ער באַווײַזן אַז דאָס מיינט ער נאָר במקרא, אַבער די רבנן האָבן יע באַשטימט אַ שיעור — בלייבט נאָך אַלץ ניט מובן: פֿאַרוואָס דאַרף ער מפרש זיין וועלכן שיעור האָבן די חכמים געגעבן, וואָס לכאורה איז דאָס אינגאַנצן ניט נוגע צום פירוש פשט הכתובים, און רש"י איז דאָך ניט קיין ספר פון הלכות, ער קומט נאָר מפרש זיין פשוטו של מקרא ?

ג) און אפילו אויב מ'זאָל איינלערנען בדוחק אַז רש"י וויל מען זאָל האָבן אַ השגה וואָס איז דער שיעור חלה[5], וואָלט דאָך מספיק געווען וועז ער זאָגט נאָר „לבעה"ב א' מכ"ד", וואָס דאָס איז דער שיעור וואָס איז שייך (און נוגע) לרוב בנ"א[6] [און ווי מען געפינט טאַקע אין ת"י[7], כאַטש ער איז ווייטער פון פשש"מ ווי פרש"י, אַז ער בריינגט נאָר דעם שיעור א' מכ"ד] — פֿאַרוואָס דאַרף ער אויך מוסיף זיין „לנחתום אחד מארבעים ושמונה"[8] ?

---

1) פרשתנו טו, כ.

2) בראשית ג, ח. וממשיך „ולאגדה המיישבת דברי המקרא דבר דבור על אופניו". ועד"ז שם ג, כד. ובכ"מ.

3) וכבר פירש"י (נשא ה, ט) דתרומה — „מחזר (הכהן) אחרי לבית הגרנות".

4) ובפרט שבפרשיות לפנ"ז נאמר כמ"פ מעשר לכהן, לה': ויתן לו מעשר מכל (לך יד, כ ובפרש"י. וראה פרש"י תולדות כו, יב). „עשר אעשרנו לך" (ויצא כח, כב). „וכל מעשר הארץ גו' וכל מעשר בקר וצאן" (בחוקותי כז, ל. לב). וראה פרש"י נשא ה, יוד: „מי שמעכב מעשרותיו כו'". אלא שרש"י כ' כאן „תרומת מעשר" כי בהכתוב נאמר „תרומה".

5) ובפרט שאינו שיעור הרגיל במקרא — חומש, או מעשר.

6) וראה פרש"י תבוא (כח, סו): ולא תאמין בחייך, זה הסומך על הפלטר.

7) וגם בפרש"י קרח (יח, כט) שהביא רק שיעור דבינונים.

8) ואף שע"ד הנ"ל כתב רש"י גם בתרומה וראשית הגז „ולא פי' בה שיעור אבל רבותינו נתנו בה שיעור" (שופטים יח, ד) — הרי עכצ"ל שגם שם מוכרח הוא בפשש"מ וכדמוכח גם מזה: א) שפירשו בפ' שופטים ולא בפ' קרח (יח, יב) שלפנ"ז כשמדובר ע"ד מתנות כהונה — אבל ראה פרש"י קורח יח, כט. ב) לא פירשו בבכורים (בר"פ תבוא או גם לפנ"ז בפ'

ד) נאָכמער: לכאורה איז דער המשך אין פרש״י בסתירה צו התחלת פירושו: ער הויבט אָן צו מפרש זיין, אז מיט „כתרומת גורן״ קומט די תורה צו זאָגן אז חלה איז ווי „תרומת גורן, שלא נאמר בה שיעור ולא כתרומת מעשר שנאמר בה שיעור״, ד. ה. ניט נאָר גיט די תורה ניט קיין שיעור ביי חלה, נאָר דער פסוק זאָגט אָן במפורש „כתרומת גורן כן תרימו אותה״, אז מ׳זאָל דאָס אָפשיידן ניט מיט קיין שיעור — היינט ווי שטימט דערמיט (בפשש״מ) דער אויספיר אין רש״י „אבל חכמים נתנו שיעור״ ? ומזה:

ה) אפילו אויב רש״י וויל (מאיזה טעם שיהי׳) צוגעבן אז „חכמים נתנו שיעור״ און אויך די פרטים שבדבר — וואָלט דאָס מער מתאים געווען צו זאָגן אינעם פירוש אויפן צווייטן פסוק „תתנו לה׳ תרומה״, וואו רש״י זאָגט „לפי שלא שמענו שיעור לחלה נאמר תתנו שיהא בה כדי נתינה״, וואָס דאָרט וואָלט געפאָסט דער משך אז „חכמים נתנו שיעור לבעל הבית כו׳ ולנחתום כו׳״.

[און ווי מיר געפינען אז אין ספרי שטייט עס טאָקע אויפן פסוק „תתנו לה׳ תרומה — שיהא בה כדי מתנה לכהן מכאן אתה אומר שיעור חלה של בעה״ב וכו׳״].

ו) לאידך קען מען פרעגן: וויבאָלד אז רש״י זאָגט שוין יע די שיעורין שנתנו חכמים בפרטיות לבעה״ב א׳ מכ״ד ולנחתום א׳ ממ״ח, פאָרוואָס איז ער ניט מפרט אויך דעם טעם פונעם חילוק צווישן בעה״ב ונחתום, ווי מיר געפינען דאָס אין ספרי וכו׳ [9] ?

שמזה משמע אז נאָכדעם ווי רש״י איז מפרט די שיעורים, פאָרשטייט מען שוין אליין דעם טעם.

ב. דער ביאור בזה בפשטות: פון דעם וואָס דער פסוק זאָגט אז „כתרומת גורן כן תרימו אותה״, וואָס דאָס מיינט ווי רש״י טייטשט אָפּ „שלא נאמר בה שיעור״, איז משמע אז אויך א משהו איז גענוג.

וועט דא ניט גלאָטיק אין פשט הכתוב: דעם המשך הכתוב „ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה״ איז רש״י מפרש: „תלקח חלה אחת תרומה לשם ה׳״, און רש״י פאָרטייטשט „חלה, טורטי״ל בלעז״, וואָס דאָס מיינט — „א קוכן״.

לפי״ז וועט קשה: ווי קען מען זאָגן אז הפרשת חלה איז „כתרומת גורן״ וועלכע האָט קיין שיעור ניט, כנ״ל, בשעת אז דער פסוק אליין זאָגט אז „חלה תרימו תרומה״ — און חלה (א קוכן) האָט דאָך א שיעור *9?

משפטים כג, יט. תשא לד, כו. קרח יח, יג). ופאה (קדושים יט, ט. אמור כג, כב). וכיו״ב. אף שגם בהם נתנו חכמים שיעור (ראה פאה פ״א מ״ב. חולין קלז, ב. ירושלמי בכורים רפ״ג. אבל ראה (בבכורים) רע״ב בכורים פ״ב מ״ג. תוי״ט מלאכת שלמה שם. ועוד). אבל י״ל דבבכורים לא כתב רש״י זה כיון שפירש (משפטים ותבוא שם) „תאנה שבכרה כו׳ ומקדישה ואומר הרי זו בכורים״.

9) וראה המחלוקת בירושלמי חלה פ״ב ה״ג. והגירסא והפירוש במפרשים שם ובמפרשי המשניות שם פ״ב מ״ז (רמב״ם. ר״ש. ועוד).

*9) להעיר שכ״ה גם דעת רש״י להלכה (הפרדס הל׳ פסח סי׳ קלא, מחו״ע. סידור רש״י. ועוד): הרוצה להפריש חלה מעיסה אומר כו׳ אקב״ו להפריש תרומה דלהפריש חלה לאו ברכה היא ופ׳ חלה היא עוגה וחררה ואין שם הפרשה כלל וחלה תרימו תרומה כתיב והכי קאמר חלה אחת מו העוגות תרימו לשם תרומה כו׳ ופושטו כעין חררה מדקרי ליה קרא חלה כו׳ (ולא כדעת הרמב״ם (הלכות בכורים פ״ה הי״א) והרמב״ן (הל׳ חלה) או״ז (ח״א סי׳ רכה) ועוד, שמברכין להפריש חלה (וראה דרישה

דעריבער איז רש"י מוסיף אין זיין פירוש און באַוואַרנט, אַז כאַטש „לא נאמר בה שיעור — אבל (היות אז די תורה רופט עס אַן „חלה — טורטי"ל", איז) חכמים נתנו שיעור" [10]:

ד. ה. אע"פ אַז „חלה (דאָ [11] מיינט) — טורטי"ל" סתם, ווייזט אַבער דער שם „חלה" אויף אַ געוויסע חשיבות וואָס דאַרף זיין אין דעם חלק הנתרם, ניט קיין פירורין וכיו"ב — און דערפאַר האָבן די חכמים געגעבן אַ שיעור קבוע ביי חלה אויך בכמות.

ג. אָבער זאָגן סתם, אַז חכמים האָבן געגעבן אַ שיעור איז ניט מספיק: וויבאַלד אַז „חלה — טורטי"ל" האָט ניט מצד עצמו קיין שיעור (עס זיינען פאַראַן חלות פון פאַרשידענע גרויס), וואָלט מען געקענט מיינען, אַז דער אויפטו פון די חכמים באַשטייט אין געבן אַ שיעור קבוע אין דער גרויס פון דער „חלה" כשלעצמה — אַזוי ווי עס איז מן התורה ביי „חלה" פון קרבנות [12]:

יו"ד סי' שכח סק"ב. ביאור הגר"א שם סק"ב)).

כן להעיר אשר י"א דתיבת „חלה" קאי על „עריסתכם" דלפניו — האריך בזה בס' הכתב והקבלה כאן.

10) וי"ל שעד"ז הוא בתרומה וראשית הגז (כנ"ל הערה 8) שהוסיף „אבל רבותינו נתנו בה שיעור", שהוא לפי שנאמר בכתוב לפנ"ז „וזה יהי' משפט הכהנים גו' ונתן לכהן הזרוע והלחיים והקבה" — דברים חשובים ומסויימים. ועוד ועיקר: הרי כל זה בא בהמשך למש"נ לפנ"ז „לא יהי' לכהנים .. חלק ונחלה גו' אשי ה' ונחלתו יאכלון" (קדשי המקדש וקדשי הגבול תרומות כו' — יח, א ופרש"י שם) וא"כ אין מסתבר לומר שראשית דגנך היינו חטה אחת וכו' ולכן מוסיף „אבל רבותינו נתנו בה שיעור כו'". ולהעיר מפירש"י קרח יח, כט הנ"ל. ואכ"מ.

11) משא"כ גבי מנחה (ויקרא ב, ד), קרבן תודה (צו ז, יב), לחה"פ (אמור כד, ה) שפרש"י (ויקרא ב, א. צו שם) שיעור ואינו „טורטיל" סתם. — ולכן לא פירש רש"י שם דחלה היינו „טורטיל".

12) נסמן בהערה הקודמת.

דעריבער באַוואַרנט רש"י, אַז דאָ איז עס ניט אַזוי — די חכמים האָבן קובע געווען דעם שיעור ביחס צו דער עיסה: „לבעה"ב אחד מכ"ד ולנחתום א' ממ"ח" *[12].

און היות אַז דער שיעור וואָס די חכמים האָבן געגעבן איז ניט סתם אַן ענין בפ"ע, נאָר ער האָט אַ שייכות און קומט בהסתעפות צו דעם וואָס דער פסוק רופט עס אַן „חלה", איז מובן פאַרוואָס רש"י דאַרף ניט מסביר זיין דעם טעם אויף די צוויי פאַרשידענע שיעורים פון „בעה"ב" און „נחתום", ווייל דאָס איז שוין מובן מעצמו ע"פ פשש"מ:

די חלות וואָס אַ בעה"ב — וואָס איז ניט קיין אומן — באַקט, זיינען חלות גדולות לפי"ע און זיינען אַלע צוליב דעם עסן פון עם ובני ביתו — דעריבער האָט אויך זיין חלה לכהן אַ גרעסערן שיעור — א' מכ"ד: דאַקעגן אַ נחתום וואָס זיינע חלות זיינען באַשטימט פאַר אַלערליי סוגי קונים (פאַר עניים און עשירים וכו'), וואָס דערפאַר זיינען פאַראַן צווישן זיי אויך קלענערע חלות — און זיין (פרנסה) חלק אין זיי איז נאָר דער ריוח וואָס בלייבט נאָכן אַראָפּ־נעמען די הוצאות פון די מעל האַלץ א. ז. וו. דערפאַר איז זיין חלה לכהן אַ קלענערע: א' ממ"ח [13].

---

*12) ואין לומר דכוונת רש"י „אבל חכמים נתנו שיעור כו'" היינו שחכמים נתנו שיעור מפורט לחלה שמדאורייתא ושיעור זה נחשב כדאורייתא (וע"ד פי' הרדב"ז ברמב"ם רפ"ה דבכורים, גו"א דלקמן בפנים ס"ד), כי: א) ה"ז היפך „תרומת גורן", ב) לא מצינו במה"ת חילוק דבעה"ב ונחתום או כיו"ב (לבד המפורש קרבן עשיר ודל כו' — ובזה מפורש הטעם שאין ידו מגעת (ויקרא ה. שם יד)).

13) באם טעם רש"י (בפשש"מ) דנחתום עיסתו מרובה משא"כ בעה"ב (כדעת חכמים בירושלמי שם) הו"ל לפרש, ובפרט שפי' לפנ"ז שיעור המחויב

און עפ״ז איז מובן בפשטות וואס רש״י ברענגט ביידע שיעורים, לבעה״ב ולנחתום, ווארום כשם ווי כללות הענין וואס חכמים נתנו בו שיעור איז על יסוד זה וואס די תורה זאגט דעם לשון „חלה (טורטי״ל) תרימו תרומה״ כנ״ל, אזוי איז אויך דער וואַרט „חלה״ די סיבה וטעם אויף צו מחלק זיין אין די שיעורים פון א נחתום און א בעה״ב (וויבאלד ס׳איז דא א חילוק אין זייערע חלות).

נאך א טעם פארוואס רש״י ברייגט ביידע שיעורים:

וויבאלד רש״י האט פריער געזאגט, אז דער שיעור המחויב בחלה איז „עומר לגלגולת ושיעורו מ״ג בצים וחומש ביצה״ [14], איז ווען רש״י וואלט געזאגט מערניט ווי „לבעה״ב א׳ מכ״ד״ וואלט מען געמיינט [15] אז לויט די חכמים איז א שיעור חשוב נאך מער ווי כביצה, וואס דאס איז בסתירה צו כמה דינים וואס מ׳האט געלערנט פריער וואס שיעורם כביצה [16]. דעריבער איז רש״י מוסיף „לנחתום א׳ ממ״ח״, אז עס קען זיין אפילו פחות פון כביצה.

ד. פון די ענינים מופלאים וואס מ׳קען ארויסנעמען פון דעם פירוש רש״י:

עס איז דא א שקו״ט אויף דער סתירה אין די פירושי רש״י, וואס אין דעם פסוק זאגט ער „שלא נאמר בה שיעור כו׳ אבל חכמים נתנו שיעור לבעה״ב א׳ מכ״ד ולנחתום א׳ ממ״ח״ (וואס איז משמע אז מן התורה איז כלל קיין שיעור ניטא) — און אין פסוק „תתנו לה״ זאגט ער „שיהא בה כדי נתינה״, אז חלה האט יע א שיעור מן התורה:

דער רא״ם [17] פארענטפערט, אז דאס וואס רש״י זאגט בא „תתנו לה׳ — שיהא בה כדי נתינה״ איז נאר אן אסמכתא בעלמא, אבער מדאורייתא איז טאקע ניטא קיין שיעור אויף חלה.

דער גו״א זאגט אז „כדי נתינה״ איז „למצוה הוא דקאמר, אבל בודאי שם חלה חל עלי׳ אפילו נתן לו פחות מכדי שיעור נתינה״ [18].

דער נודע ביהודה [19] איז מבאר בארוכה, אז עס זיינען דא צוויי ענינים אין חלה: א) מפקיע זיין דעם איסור טבל פון דער עיסה, וואס דערמיט ווערט עס מותר באכילה; ב) דער עיקר מצוה — געבן דאס צום כהן. און דער חילוק ביניהם: אויף צו מפקיע זיין דעם איסור טבל פון דער עיסה איז ניטא קיין שיעור מן התורה און אפילו משהו פטר״ט די עיסה; אבער אויף צו מקיים זיין די מצוה נתינה לכהן דארף מן התורה זיין א שיעור — א׳ מכ״ד (אדער א׳ ממ״ח)

בחלה הוא עומר (לגלגלת) כו׳. ומשמע שכולם מפרישים משיעור זה. וראה לקמן בפנים.

14) ואף לפי דפוסים שלפנינו שהתיבות „ושיעורו .. ביצה״ הם בחצע״ג, הרי כבר כתבו רש״י לפני זה (בשלח טז, לו).

15) להעיר מפי׳ ר״ת (ספר הישר סי׳ קעד (בהוצאת שלזינגר סי׳ רח). ר״ש חלה פ״ב מ״ו. חידושי הרמב״ן ורשב״א שבת טו, ע״א. וראה פי׳ ר״י בכור שור עה״ת כאן) בטעם מחלוקת שמאי והלל אם שיעור חלה הוא מקב או קביים.

16) לדוגמא: פרש״י שמיני יא, לד (בסופו).

17) בפרש״י ד״ה תתנו.

18) וראה רדב״ז לרמב״ם הל׳ בכורים רפ״ה. וראה משכיל לדוד כאן.

19) שו״ת מהדו״ת יו״ד סר״א. וכבר העירו מתוס׳ ר״ז ספ״ב דקדושין (וראה מל״מ פ״ו מהל׳ מת״ע ה״ז). אבל ברמב״ן בהשגות לסהמ״צ שורש יב ד״ה וכן כתב דהוי „שתי מצות״. משא״כ הנוב״י כתב שם: אם כי היא מצוה אחת יש בה שני ענינים. וראה ׳שד״ח מערכת חית כלל צד.

פון אן עשרון; און צוליב דעם שיעור נתינה האָבן די רבנן מחייב געווען מ׳זאָל אָפשייַדן יעדער עיסה לפי גודלה, אַ בעה״ב א׳ מכ״ד פון זיין עיסה, און אַ נחתום א׳ ממ״ח פון יעדער עיסה.

און דעריבער אויפן פסוק „כתרומת גורן כן תרימו אותה״, וואו עס רעדט זיך נאָר וועגן הפרשת חלה (אויף צו מתיר זיין די עיסה באכילה), איז רש״י מפרש „שלא נאמר בה שיעור״, אַז מן התורה איז ניטאָ אויף דעם קיין שיעור, נאָר די חכמים האָבן געגעבן אויף יעדער עיסה אַ שיעור לפי גדלה.

דאָקעגן אויפן פסוק „מראשית עריסתכם תתנו לה׳ תרומה״ וואו עס רעדט זיך וועגן דער נתינה לכהן איז רש״י מפרש „לפי שלא שמענו כו׳ נאמר תתנו שיהא בה כדי נתינה״: אויף צו מקיים זיין די מצוה פון געבן צום כהן איז דאָ אַ שיעור קבוע מן התורה (אַ חלק כ״ד (או מ״ח) פון אַ עשרון אחד [20]).

ה. דעת רש״י ע״פ פשש״מ (עפ״י הסברה הנ״ל) איז מבואר: א) אויך די הפרשה מדאורייתא איז מחייב אַ חשיבות [21]: „חלה — טורטי״ל״ — און ס׳איז ניט מספיק אַ משהו, פירורין וכיו״ב.

ב) דאָס וואָס „חכמים נתנו שיעור״ איז ניט פאַרבונדן מיט דער נתינה לכהן, נאָר דאָס איז פאַרבונדן מיט דעם שיעור חלה וואָס די תורה האָט געזאָגט ביי הפרשה.

דער טעם בזה י״ל בפשטות: ע״פ פשש״מ איז משמע, אַז ניט נאָר די וועדטער „תרימו תרומה לה״, נאָר אויך די וועדטער פון צווייטן פסוק „תתנו לה׳ תרומה״ רעדט וועגן דעם עצם מצוה פון הפרשת תרומה לה׳ — און ניט וועגן דער פעולת הנתינה לכהן [22] (וואָס וועגן דעם רעדט זיך שפעטער אין אַן אַנדער פרשה, פרשת קרח [23]) — וויבאַלד אויך אין דעם פסוק [24] איז

20) ועיי״ש שהאריך לדעת הרמב״ם בפיה״מ חלה שם ובהל׳ בכורים שם. ומתרץ דדעת רש״י מנחות (עז, סע״ב) ד״ה ונילף מתרומה דמדאורייתא השיעור הוא א׳ ממ״ח (וברש״י כת״י שם א׳ מכ״ד).

21) עפ״ז אולי יש לפרש ולקיים הגירסא בספרי כאן „מה תרומת גורן אחת אף חלה אחת״, שגם בתרומה צ״ל חטה עכ״פ. ומ״ש בירושלמי תרומות (פ״ד סה״ג) „לית כאן שיעורא דכתיב ראשית דגנך תירושך ויצהריך ואפי׳ כל שהוא״ — עיין רמב״ם רפ״ג מהל׳ תרומות (דכתב ע״ד לשון הירושלמי הנ״ל. וראה רדב״ז שם) אין לה שיעור כו׳ שנאמר ראשית דגנך כל שהוא (ומוסיף) אפילו חטה אחת. וראה ע״ז עג, סע״ב „טבל כו׳ במשהו כו׳ כהיתירו כך איסורו דאמר שמואל חטה אחת כו״. וראה פרש״י שם. ולהעיר משד״ח מע׳ כף כלל לד. ואכ״מ.

22) והרי השמיט רש״י (שיהא בה כדי נתינה) לכהן (כבנוב״י שם), אף שבספרי „ת״ל תתנו לה׳ תרומה עד שיהא בה כדי מתנה לכהן״, וע״ז ממשיך „מכאן אתה אומר שיעור חלה של בעה״ב כו״. וכן בירושלמי חלה שם לדעת רבנן שחילוק השיעורים הוא כדי מתנה לכהן (ושם מביא הכתוב דפ׳ קרח (יח, כח) „ונתתם גו׳ את תרומת ה׳ לאהרן הכהן עשה שיתנו כו״), וכן בפיה״מ להרמב״ם חלה שם. וע״פ המבואר בספרי שם מוכח שגם לדעת ר״י בירושלמי שם חילוק השיעורים הוא מצד נתינתה לכהן. וכ״ה לפי׳ ר״ת דלעיל הערה 15.

23) ראה פרש״י שם יח, ח: כ״ד מתנות כהונה. וראה פרש״י נשא ה, יוד.

24) ועפ״ז מובן מה שברמב״ם הל׳ בכורים שם (ה״ב) כתב „ומדברי סופרים שמפרישין אחד מארבעה ועשרים מן העסה כדי שיהי׳ בה כדי מתנה לכהן שנאמר תתן לו (שופטים יח, ד — (ולא הביא הכ׳ דפרשתנו) אף שמדובר שם בתרומה). שבהפסוקים שם מדובר „וזה יהי׳ משפט הכהנים גו״ (שם, ג). ובה״א הביא הכתוב דפרשתנו „ראשית עריסותיכם חלה גו״, אף שלדעתו (בסהמ״צ שם שורש יב) אין בזה אלא מצוה אחת (וראה מפרשי סהמ״צ שם). ובפיה״מ שם בפי׳ הא׳ (בדפוסים לפנינו) כתב „כמו שאמר הש״י תתנו״. וברמב״ן שבת שם „דכתוב בחלה תרימו תרומה (הכתוב דפרשתנו — כ׳ (או יט)) פי׳ ותנתן לכהן״. וברשב״א שם „דכיון

מפורש אז דאס איז „לה' תרומה"[25]: און דאס וואס דער פסוק זאגט עס איבער נאכאמאל בל' „תתנו" (הגם ס'איז פון זעלבן תוכן ווי „תרימו") איז עס נאר „לפי שלא שמענו וכו'", ווי רש"י איז מפרש אויפן פסוק[26].

ו. פון יינה של תורה אין פרש"י:

עס שטייט אין מדרש[27] „למה נסמכה פרשת חלה לפרשת ע"ז לומר לך שכל המקיים מצות חלה כאילו בטל ע"ז וכל המבטל מצות חלה כאלו קיים ע"ז". איז לכאורה אינגאנצן ניט פארשטאנדיק: א) וואס פאר א שייכות האט די מצוה פון חלה, ב) וואס איז פארבונדן מיט אן איינפאכער פעולה וואס א איד טוט מיט אן עיסה, מיט א) [ביטול] ע"ז. ב) וואס איז יסוד האמונה און יסוד כל התורה כולה?

אויך איז ניט מובן, פארוואס שטייט דער לשון „כל המקיים מצות חלה כאלו בטל ע"ז וכל המבטל מצות חלה כאלו קיים[28] ע"ז", וואס פון דעם איז משמע אז ס'רעדט זיך וועגן אן ע"ז וואס איז שוין פאראן פון פריער און דורך קיום מצות חלה איז מען דאס מבטל, און דורך מבטל זיין מצות חלה איז מען עס מקיים — ולכאורה, אויב אפילו די צוויי ענינים האבן א שייכות צווישן זיך, וואלט געדארפט שטיין דער לשון „כל המקיים מצות חלה כאילו כופר בע"ז, וכל המבטל מצות חלה כאילו מודה (עובד) כו'", וכיו"ב.

ז. די הסברה אין דעם:

איינער פון די ביאורים אינעם תוכן פון מצות חלה „ראשית ערסתיכם חלה תרימו תרומה לה'" איז: היות אז בכדי דער מענטש זאל באקומען זיין פרנסה און אלע הצטרכות'ן (וואס בכללות ווערן זיי אלע נכלל אין דעם מושג „עיסה" — דער לחם ומזון וואס איז דער עיקר אין פרנסה[29] דארף ער טאן די עבודות פון חרישה זריעה קצירה כו' („תנא סידורא דפת נקט"[30]) — זאכן וואס זיינען מוכרח ע"פ טבע גלייך ביי א איד ווי ביי א ניט-איד — קען מען דאך א טעות האבן און מיינען א) אז דאס איז ח"ו ניט פארבונדן מיט דעם אויבערשטן און ער קריגט די פרנסה דורך זיין עבודה בדרכי הטבע: ב) אפילו את"ל אז דער אויבערשטער האט אזוי איינגעשטעלט די הנהגה פון טבע, אז בשעת א מענטש איז חורש וזורע כו' באקומט ער הצטרכותו, איז אבער — נאך דעם ערשטן מאל איינשטעלן די השפעה גופא ניט פארבונדן מיט דעם אויבערשטן —

אויף דעם קומט די הוראה אין דער מצוה פון חלה[31]: „ראשית ערסתכם

דכתיב חלה תרימו תרומה (הכתוב דפרשתנו כ) ותתנו לכהן". ואכ"מ.

25) וע"פ לפרש"י גם הנתינה לכהן אינה מצוה בפ"ע, ושיעור אחר, שהרי לא נאמר שיעור אחר בנתינת תרומת ה' לכהן. וראה לקו"ש ח"ח ע' 34 והערה 24. ומ"ש שם בשוה"ג הב' להערה הנ"ל אין הכוונה שהם ב' מצות רק שהם ב' פעולות. ודוגמתו מילה ופריעה (פרש"י ס"פ לך).

26) וכן מוכח מלשון רש"י בד"ה מראשית ערסתיכם „למה נאמר .. לפי שנאמר כו'".

27) ויק"ר פט"ו, ו.

28) כ"ה בכמה דפוסים וכת"י דמדרש (קיים, מקיים). ובא' מכת"י „עובד ע"ז" (ראה ויק"ר הוצאת מרגליות).

29) ראה פרש"י ויצא (לא, נד) כל דבר מאכל קרוי לחם (וראה מקץ מג, לב. יתרו יח, יב). וראה סנהדרין לח, א: בע"ש כו' לסעודה כו'.

30) שבת עד, ב.

31) להעיר ממשנ"ת במאמר רז"ל (שבת לא, סע"א. תוד"ה אמונת בשם הירושלמי) אמונת זה סדר זרעים — שמאמין בחי העולמים וזורע — לקו"ש ח"א ע' 216. ע' 240. לקמן ע' 295.

חלה תרימו תרומה לה׳׳ — נאָך איידער ער געניסט פון דער עיסה, אַנערקענט ער (און דאָס קומט אַראָפּ במעשה) אַז די „ראשית״, די גאַנצע התחלה פון דער עיסה (ובכלל זה — אַלע זיינע הצטרכיות כנ״ל) איז „תרומה לה׳׳: ס׳איז ניט דער אויפטו פון זיין אייגענער ארבעט מצד הנהגת הטבע, נאָר „הוא הנותן לך כח לעשות חיל״ און „ברכת ה׳ היא תעשיר״ [32].

נאָכמער: וויבאַלד אַז „המחדש בטובו בכ״י תמיד מעשי בראשית״, דער אויבערשטער איז מהווה די בריאה מאין ליש יעדער רגע [33], קומט אויס אַז ניט נאָר איז די ברכת ה׳ מתלבש אין טבע און אין זיינע מעשים, נאָר אַלע עניני הטבע און אַלע זיינע פעולות זיינען מצד עצמם אינגאַנצן קיין מציאות ניט, זייער גאַנצער מציאות נעמט זיך מחדש בכל רגע פון דעם וואָס דער אויבערשטער איז זיי מהווה מחי׳ ומקיים.

און דעריבער איז „ראשית ערסתכם חלה תרימו תרומה לה׳׳ — ער גיט דאָס ניט בתורת צדקה (ובפרט אַז די פרשה רעדט ניט (כנ״ל) וועגן נתינה לכהן, נאָר „חלה תרימו תרומה לה׳׳), נאָר ער גיט דאָס צום אויבערשטן וויל באמתית באַלאַנגט עס צו אים.

ח. והנה, דער חטא פון ע״ז, אויך ע״פ נגלה [34], באַשטייט ניט נאָר אין דינען ע״ז ממש ח״ו און אַננעמען עס ח״ו אַלס אלקות, נאָר אויך אין דעם וואָס מ׳איז מחשיב די כוכבים ומזלות (כולל אויך כחות הטבע) אַז זיי האָבן אַן אייגענע שליטה והשפעה, כאָטש ער וויים אַז בתחלה האָט דער אויבערשטער זיי באַשאַפן און ער האָט זיי געגעבן כח [35]: דער אמת איז אַז אַלע כחות הטבע און די כוכבים ומזלות זיינען נאָר כגרזן ביד החוצב בו און זיי האָבן קיין שום כח ניט מצ״ע, אויך ניט קיין בחירה אויף צו משנה זיין די השפעה — זיי זיינען נאָר לבושים דורך וועמען עס גייט דורך די השפעה פון אויבערשטן [36].

און נאָך א מער דקות׳דיקער אופן פון ע״ז: ניט נאָר ווען מ׳נעמט אַן אַז עס זיינען פאַראַן כחות אויסער דעם אויבערשטן, נאָר אויך אַז ס׳איז דאָ עפעס א מציאות אויסער אלקות; וואָרום דער אמת איז אַז אין עוד מלבדו, ס׳איז ניטאָ קיין שום מציאות חוץ דעם אויבערשטן.

אין וועלט און אין הנהגת הטבע מצ״ע איז דאָס אַבער ניט ניכר: וועלט און טבע זענען זיך אַן כאילו זיי זיינען א מציאות מצ״ע. נאָכמער: עס איז אפילו ניט ניכר און מ׳דאַרף האָבן א התבוננות וכו׳ אַז יש בעה״ב לבירה זו [37], אַז דער אויבערשטער פירט אַן מיט וועלט וכל אשר עליו.

און דעריבער בשעת א איד איז מקיים מצות חלה, ער אַנערקענט און איז מגלה אַז די „עיסה״, די פרנסה וועלכע ער באַקומט ע״י פעולתו ודרכי הטבע קומט אינגאַנצן פון דעם אויבערשטן — איז ער דורכדעם „מבטל ע״ז״: ער איז מבטל דאָס וואָס זעט זיך אַן אין וועלט אַלס א

---

32) ראה ד״ח בהקדמה. קונטרס ומעין מאמר יז. ובכ״מ.

33) שער היחוד והאמונה בתחילתו.

34) ראה רמב״ם הל׳ ע״ז בתחילתן.

35) ראה רמב״ם שם: וזה הי׳ עיקר עבודת כוכבים.

36) ראה גם סהמ״צ להצ״צ מצות מילה פ״ג (ח״א). מצות תגלחת מצורע פ״ג. קונטרס ומעין מכ״ג פ״א. מאמר כד ואילך. ועוד.

37) ראה ב״ר רפל״ט.

מציאות און אפילו אלס אַ כח ומשפיע מצ"ע.

לאידך בשעת ער איז „מבטל מצות חלה" אויב ער אַנערקענט ניט אַז כל פרנסתו והצטרכותו האָט ער באַקומען פון אויבערשטן, איז „כאלו קיים ע"ז" — ער איז דערמיט „מקיים" דאָס וואָס די כחות הטבע הערן זיך אַן און זעען זיך אַן אלס אַ מציאות בפ"ע, היות ער נעמט אַן אַז די השפעה איז פֿאַרבונדן מיט זיי אַליין[38].

נאָכמער: אפילו אַז ער איז מבטל מצות חלה בשוגג, ד. ה. ער פֿאַרגעסט אַפּצושיידן חלה, איז ער אויך „מקיים" ע"ז — וואָרום שכחה איז שייך נאָר אויף אַ זאַך וואָס ער זעט עס ניט בגלוי; אַ זאַך וואָס ער זעט פאָר זיך איז ניט שייך ער זאָל פֿאַרגעסן אויף דעם. וויבאַלד אַז ער האָט פֿאַרגעסן אַפּצושיידן חלה, ד. ה. ביי אים הערט זיך ניט אַן אַז אַלץ קומט פון אויבערשטן, איז ער דערמיט ח"ו מקיים די מציאות ע"ז וואָס איז נראה אין וועלט מצ"ע.

ט. עפ"ז יומתק דער חילוק השיעורים אין מצות חלה: אַזוי ווי ע"ז איז אסור במשהו[39], אַזוי איז אויך אין נתינת חלה[40] מצ"ע ניטאָ קיין שיעור — אויך אַ משהו בכמות איז געוג.

ולאידך, אַזוי ווי ע"ז האָט זיך אַנגע־הויבן און אויך דערנאָך פֿאַרבונדן מיט שמש וירח כו' פסל כו' (עכ"פ — זקף לבנה והשתחווה לה[41]), אַזוי אויך ביי מצות חלה, איז „חכמים נתנו שיעור" אויך בכמות.

די הסברה אין דעם: מצד עצם הנפש — ענין האמונה, איז דער איסור פון ע"ז במשהו, ד. ה. אַז אין דער אמונה טאָר ניט זיין קיין שום תפיסת מקום אויף אַ מציאות חוץ דעם אויבערשטן, אפילו בדקות דדקות[42]; דעריבער איז אויך אַזוי אין צד החיוב: אויך די מצות חלה, די נקודת האמונה האָט ניט קיין שיעור; ד. ה. עס האָט ניט קיין שיעור בכמות, עס איז אַבער „חלה", אַ שיעור (חשיבות) באיכות — די נקודת האמונה מצד עצם הנפש איז באיכות ניט מוגבל אין קיין הגבלה.

„אבל חכמים נתנו שיעור", ווי עס קומט אַראָפּ אין חכמה ושכל שבנפש — „חכמים" — איז פונקט ווי ע"ז האָט אַ שיעור מסויים אויף וויפל זיין טעות איז אין דער מציאות הע"ז, אַזוי דאָרף אויך מצות חלה — ביטול און שלילה פון ע"ז (ווי עס קומט אַראָפּ אויך) בשכל האדם — האָבן אַ תפיסה בשיעור מסויים.

און וויבאַלד דער ענין פון ע"ז, וואָס מצות חלה קומט באַוואַרענען, מיינט ניט נאָר ע"ז כפשוטו ח"ו כנ"ל, נאָר דאָס וואָס במחשבתו קעגן זיין בדקות אַ תפיסת מקום פאָר די דרכי הטבע וואָס צוליב זיין איינגעוואוינטקייט אין זיי[43]

---

38) ראה גם לקו"ת ש"ש סד, ד. ד"ה וידעת תרנ"ז. לעולם יהא אדם יהיר תרצ"א (ובכ"מ) בביאור מרז"ל (ע"ז ח, א) ישראל שבחו"ל עובדי ע"ז בטהרה.

39) ראה ע"ז עג, סע"ב.

40) להעיר שבע"ז (שם) משוה טבל שלא נטלה תרומתו לע"ז שהוא במשהו, והרי גם חלה נקראת תרומה ונאמר בה „כתרומת גורן שלא נאמר בה שיעור" (עי"ש „אמר שמואל חטה אחת כו").

41) ראה ע"ז מו, א.

42) ראה גם תניא ספי"ט. ספכ"ב. פכ"ד.

43) עפ"י המבואר בר"ן (פסחים בתחילתה) שמפני שהאדם רגיל בחמץ בכל ימות השנה לכן החמירה בו התורה לעבור עליו בב"י וב"י, תומתק השייכות דחמץ וע"ז (זח"ב קפב, א), ושניהם אוסרים במשהו (בעה"ט משפטים כג, יג), כי גם בע"ז (דמחשיב הנהגת הטבע) ה"ז מצד רגילותו בזה.

קען ער מיינען אז זיי זיינען סיבת פרנסתו — דעריבער איז אין דעם דא דער חילוק צווישן א נחתום און א בעה"ב כדלקמן.

יוד. ס'איז מבואר בחסידות [44], אז א בעל עסק זעט השגח"פ מער ווי א יושב אהל: א בעל עסק דארף טאן פאר־שידענע פעולות אויף צו פארדינען פונעם עסק — קויפן סחורה און פאר־קויפן וכו', וואס דאס אלץ איז אפ־הענגיק פון תנאי הזמן והמקום, פון עליית השערים און ירידת השערים, וואו מ'זעט אפט בגלוי ווי דער מסבב הסיבות שאפט און ברייגט די הצלחה אין זיין מסחר וכו' — דעריבער זעט א בעל עסק השגחה פרטית אפטער און אין א מער אפענעם אופן ווי א יושב אהל, וואס עיקר פרנסתו איז קצובה, מן המוכן וכו'.

דאס איז דער חילוק צווישן א בעה"ב און א נחתום: א בעל הבית'טע (וואס דער עיקר הקיום פון מצות חלה האט מען איר געגעבן [45]) באקט חלה און ברויט פאר איר הויז, איז זי בדרך כלל ניט אזוי באקאנט מיט די פרטי הסדר ווי אזוי און פון וואנעט מען האט פארדינט און געקויפט די מעל האלץ וכו' — צו איר קומט עס שוין מן המוכן, במילא פילט זי ניט (עכ"פ אויף אזוי פיל) ווי דאס איז פארבונדן און אפהענגיק פון דער השגחה פון דעם אויבערשטן: דעריבער דארף זי געבן א גרעסערן שיעור „א' מכ"ד", וואס בייא איר פאדערט זיך א גרעסערע באוואנישן ניט צו פארגעסן אז דאס אלץ קומט פון אויבערשטן.

א נחתום אבער, א איש [46] וואס איז א בעל עסק — ער טוט עס צוליב פרנסה און אין אן אופן וואס איז פארבונדן מיט קויפן און פארקויפן און אלע אנדערע תנאי המסחר, כנ"ל, זעט ער דערין מער דעם ענין פון השגחה פרטית, אז דער אויבערשטער שיקט אים צו זיין פרנסה — דעריבער איז ביי אים מספיק א קלענערער שיעור „א' ממ"ח", ווייל אויך דער שיעור פארהיט אים פונעם טעות אז דאס קומט ע"י פעולתו והנהגה טבעית.

און דורך קיום מצות חלה איז מען זוכה עס זאל זיין „להניח ברכה אל ביתך" [47] — מען ברענגט אריין דעם אויבערשטנס ברכה אין אלע עניני הבית, אז עס איז ניכר ווי אלע עניני הבית ווערן געפירט ווי דער אויב־ערשטער וויל, און דעמאלט איז אויך דא די ברכה כפשוטה אין כל עניני הבית, בבני חיי ומזונא רוויחא.

(משיחות כ"ו סיון וש"פ שלח, תשל"ו)

---

44) ראה היום יום ע' צג: וכמו שאמר אדמו"ר האמצעי ביתרון הבעלי עסקים על היושבי אהל בענין ראית אלקות במוחש.

45) ירושלמי שבת פ"ב סה"ו. תנחומא ר"פ נח. ב"ר ספי"ז. יל"ש בראשית רמז לב.

46) עפ"ז ה"ז מתאים לפי' הספרי, ולפי' השני בפיה"מ להרמב"ם חלה שם בהחילוק דבעה"ב ונחתום, דבעה"ב היינו אשה שעינה רעה ונחתום היינו איש שעינו יפה.

47) יחזקאל מד, ל.